

Teksti OILI PENTINSAARI

Jokainen mustikanpoimija on yövilkan nähnyt: siinä se on samalla mättäällä mustikanvarpujen, vanamojen ja talvikien kanssa. Metsän pitää kuitenkin olla vanhaa ja sammaloitunutta.

Goodyera repens YÖVILKKA TUOKSUU MUSTIKKAMETSÄLTÄ

Yövilkka on yleinen koko maassa, aivan pohjoisinta tunturialuetta lukuun ottamatta. Sen maavarsi kasvaa sammaleen sisällä, vain ohuet juuret kiinnittävät sen paikoilleen. Ilman symbioosia *Ceratobasidium cornigerum* -lahottajasienen kanssa yövilkka ei tulisi toimeen. Metsän pitää olla jo ikääntynyttä, jotta lahottajasienelle riittää sammal- ja lehtikariketta.

Yövilkan maavarteen kasvaa kesän aikana kolmen lehden ruusuke, joka talvehtii. Seuraavana kesänä varteen kasvaa toinen ruusuke, viisaasti hieman ylemmäksi, jotta yövilkka ei jäisi paksunevan sammalmaton sisälle. Talvehtivia lehtiä on yövilkan lisäksi kämmeköistä vain neidonkengällä *Calypso bulbosa*.

Ylimmän lehtiruusukkeen talvehtinut kärkisilmu alkaa seuraavana kesänä kasvaa korkeutta: siitä kehittyy 10–30 sentin korkuinen vaaleanvihreä ja karvainen, lähes toispuolinen kukintovarsi, johon avautuu heinä–elokuussa parikymmentä valkoista kukkaa. Myös kukkien uloimmat kehälehdet ovat karvaisia. Kukka on 3–4 milliiä pitkä ja kannukse-ton, oranssinpunaiset siitintukut erottuvat siitä selvästi. Kukan huulen tyveen erittyä mettä, jota hakemaan yövilkka houkuttelee kimalaisia ja ehkä myös tanhukärpäsiä miedolla makealla tuoksulla.

Kuivuus on yövilkan pahin vihollinen. Sen vuoksi maavarressa on ohuiden juurten lisäksi runsaasti juurikarvoja ja sienirihmoja, jotka nostavat vettä kasville. Yövilkan lehdet ovat 1,3–3 sentin pituiset ja verkkosuoniset. Lehtien pintasolukerros on vahva ja alapuolella olevat ilmaraot sulkeutuvat tiiviisti, estäen tarvittaessa veden haihtumisen. Jos kesä on ollut sopivan kostea, seuraavana vuonna on runsas kukinta, ellei silloin ole kovin kuivaa. Kuivan kesän jälkeen kukkia on turha odotella.

Metsänhoito- ja puunkorjuutyöt rikkovat väistämättä ekosysteemin. Valoa tuleekin äkkiä lisää, sammal kuivuu – ja sen mukana yövilkka. Vaikka yövilkan kukat pölytyvät hyvin ja siemeniä kehittyy paljon, kuluu kymmenenkin vuotta ennen kuin siemenestä on kasvanut uusia kukkimisikäisiä kasveja.

Goodyera repens on levinnyt laajalle: se kasvaa suurimmassa osassa Eurooppaa sekä Aasian ja Pohjois-Amerikan lauhkealla vyöhykkeellä. Sen englanninkielinen nimi *Creeping Lady's Tresses* kuvaa kasvutapaa ja karvaisuutta (*creeping* ryömivä, *tress* hiuskiehkura).

Goodyera-sukuun kuuluu lähes sata lajia, lähisukuja ovat *Ludisia* ja *Macodes*. Yövilkka ei ole meillä rauhoitettu.

Kuva MATTI NIISSALO

Kuva JOUNI SEPPÄNEN

► Kesellä kaksi yövilkkaa. Muut kasvit vasemmalta vanamo *Linna borealis*, nuokkotalvikki *Orthilia secunda*, pikkutalvikki *Pyrola minor* ja isotalvikki *Pyrola rotundifolia* sveitsiläisen Jeny Renzin herbariossa. Kuopio heinäkuu 1987. SOF

